

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costa 2 florini val. austr., pentru cei ce nu suntu membrii asociatiunei.

Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto postei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.

Se abonédia la Comitétulu Asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Sumariu: Studiu istoricu asupr'a raporturilor agrarie din Ungari'a si tierile adnexe. — Colonii si sisteme antice de colonisari. — Somnambulismulu, (Urmare si fine). — Istori'a patriei in scólele romane. — Cocosiulu selbaticu. — Procesu verbalu alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luat in siedinti'a ordinara dela 22 Martie st. n. 1884. — Invitare de prenumeratiune. — Bibliografia.

Studiu istoricu asupr'a raporturilor agrarie din Ungari'a si tierile adnexe.

Cestiunile agrarie de natura diversa au agitat pe popóra in tóte timpurile si in tóte tierile, in care ele au fostu silite de instinctulu conservarei loru a cultivá pamentulu, cá se-si scótia midiulócele de existentia, pe care nu mai erá in stare de ale scóte numai din venatu, din pescuitu si din prasirea viteloru de casa. Cu càtu inse au inaintatu agricultur'a, cu atátu acelea cestiuni au devenitu mai incurcate si fórte adesea fatali pentru staturu si popóra, éra regularea loru drépta si intielépta, anume in Europ'a nici pàna in diu'a de astadi nu s'a pututu realisá, ci ele se afla puse la ordinea dilei in cele mai multe staturu incepèndu dela Britani'a-mare pàna la Russi'a si dela Renu pàna la gurile Istrului.

Cestiunile agrarie se afla preste totu in legatura strinsa cu mersulu culturai si alu civilizatiunei popóreloru; éra asia precum se vedu ele puse si tractate din nou in tierile corónei unguresi, inceptu a luá unu caracteru fórte ingrigitoriu, ceea-ce se póte cunósce invederatu si din evenimentele dela Croati'a din anulu trecut, precumu si din câteva casuri funeste aparute in unele comitate ale Transilvaniei, in care tóte au trebuitu se intrevina putere armata spre a restabilí pacea publica. Chiaru si asia numitulu Antisemitismu din Ungari'a are totu odata caracteru eminentu agrariu, produsu prin exploatarea poporatiunei rurale de càtra usurari si alte clase de speçulanti, apoi scóterea ei de pre mosiórele cultivate dintru o generatiune in alt'a.

Economistii cei mai valorosi ai Ungariei se ocupa din nou de cestiunile agrarie ale patriei loru, si corporatiuni sciintifice, precumu este academi'a magiara, societatea istorica, societatile agronomice si colegiulu juristoriloru leau trasu in cercetarile loru cu atátu mai virtosu dupa ce s'au convinsu, cá cu proclamarea emanciparei locuitoriloru rurali in 1848 si cu regularea loru posterióra

scopulu propusu nu s'au ajunsu nici pe diumetate, ci cá pericolulu este invederatu, cá miliónele de cultivatori se recada din nou in o sierbitute, daca se póte si mai amara decátu fusese cea anterióra. Cá simptomea spaimentatóre a starei actuale se póte considerá necurmat'a migratiune din Ungari'a in Americ'a septentrionala, unde in anii din urma au transmigratu dela 14,000 pàna la câte 16,000 de individi sanatosi si buni de munca, éra din Transilvani'a emigra neincetatu pe anu pàna câte 9—10 mii de ómeni, nu numai romani, ci si multime de secui, adeca magiari curati si germani sau asia numitii sasi. Din toti acestia o parte se intorcu dupa câteva luni sau 1—2 ani éra si in patri'a loru, cei mai multi inse remanu in Romani'a esindu cu totulu de sub protectiunea statului Ungariei.

Proprietatea mare, midiulocia si cea mica din Ungari'a si tierile adnexe se afla mai virtosu dela dualismu incóce intru o stare abnorma si critica, pe care eu nu o pociu caracterisá mai bine decátu cu espressiunea usitata la compatriotii mei magiari, „cá ele cauta un'a la alt'a cu ochi de lupu.“ Archivele tribunaleloru si ale curtilorulu de a dóu'a si a trei'a instantia gemu de miriadele asia numiteloru processe urbariali, adeca agrarie de natura feudalistica, dintre cari unele decise definitivu in instanti'a suprema, se potu executá numai cu ajutoru baionetelor.

Nu numai raporturile politice in sensulu strictu luate, ci si cele economice si sociali ale unui statu vecinu au avutu de cându existu staturu organizate, o influentia asupr'a veciniloru, inca si in casuri cându unu statu voiá se se isoledie cu totulu de càtra celelalte, precumu bunaóra egiptenii si ebreii in carunt'a vetustate. In totu casulu influenti'a ce o au cestiunile agrarie din Ungari'a asupr'a poporului romanescu intregu, este invederata si ilustrata cu mii de exemple, care ne intimpina pe fie-care di in patri'a nóstra si in vecinatatea ei; spre bine sau spre reu? Acést'a speru cá se va cunósce càtra finea acestei incercari de a studiá acelea cestiuni agrarie. Ce e dreptu, eu simtiu bine, cá la acésta etate inaintata nu mi s'ar

cuveni se me incumetu a cercá se tractediú o cestiune, pe care umerii mei nu mai sunt in stare de a o purtá; de aceea nici nu promitu la nimini deslegarea ei; m'amu supusu inse la desele indemnuri venite dela cátiva amici ai mei, cari tînu — si precumu mi se pare mie cu totu dreptulu — cá istori'a patriei si a ori-carui poporu ajunsu la consciinti'a de sine nu póte se aiba nici o valóre practica, nici unu folosu reale, daca va inregistrá totu numai domniile dupa serii de ani si epoce si cu acestea alaturea resbóiele, intrigele dela curti, fenomene estraordinarie in natura, bóle epidemice si altele cá acestea, ci — adaoga densii, datorinti'a istoricului este a studiá cu totuadinsulu legislatiunea unei tieri, si tóta desvoltarea din vécu in vécu, din epoca in epoca a tuturor relatiunilor sociali, a classelor in cari s'au despartitu popórele in staturi si a influintiilor reciproce.

Eu unulu credu asia, cá anume in tierile agricole precumu este si Ungari'a cu tierile adnexe, din tóte raporturile classelor intre sinesi, acel'a ce a domnit si in parte inca totu mai domnesce, este celu dintre clasele privilegiate sau asia numite aristocratice si dintre miliónele poporatiunilor rurali sau asia numiti iobagi. Acelea raporturi feudalistice imprumutate successive dela germani inainte cu aprópe nóue sute de ani, au fostu adesea decisive chiaru si asupr'a destinelor statului. Acelea nu au fostu intemeiate pe libertatea individuala a omului nici pe dreptulu de proprietate alu seu, ci pe principiile de domnia si sierbitute asia, cá si cumu s'ar intielege de sine, cá ómenii dupa originea si natur'a lor se impartu intre domni si sclavi si inca asia, cá numai domnulu se fia consideratu, cá omu, cá persóna, éra sclavulu numai cá lucru (*tanquam res*), sau cá ori-care animalu bunu de injugatu, de inhamatu ori de incalcatu si la trebuintia de scosu in piatia spre vendiare.

Acestea relatiuni decopiate din lumea vechia in evulu mediu, conservate apoi si mai dêparte, au domnit in mani'a tuturor doctrinelor christiane blande si dumnedieesci, in partea cea mai mare a Europei mai multe sute de ani, éra in Ungari'a pâna in secolulu alu 18-lea si o parte din ele chiaru pâna la 1848, cându ele s'au delaturatu numai prin violentia teribila, pentrucá dupa dóuedieci si cincide ani se incerce a se restaurá sub alte forme.

Atát'a si mai multu nu cutediú a promite, decâtu numai a da o umbra de istoria a raporturilor agrarie din Ungari'a si tierile adnexe. Remane apoi in grij'a economistilor moderni, cá ei ajutati de vastele loru cunoscintie teoretice si practice, se-si dea veridictulu loru asupr'a nónelor incercari de a regulá cestiunile agrarie totu in spiritulu vechiu feudalisticu si inca asia, cá regularea loru se nu mai cutremure statulu din fundamentele sale si se nu deschida pórtá larga unui socialismu anarchicu, care si pâna acumu a inceputu se bata la usile corporilor legislative. Eu unulu adeca me temu, cá incercari de acelea in epoc'a de fácia potu se aiba numai rezultate din cele mai nefaste, din care cauza m'amu si supusu la descrierea raporturilor nóstre feudalistice din trecutu, cu legile tierii in mâna si condusu de unii scriitori patriotici din cei competenti in materia.

Impartirea raporturilor agrarie in perióde istorice.

Economistii Ungariei puçini cãti au scrisu despre raporturile agrarie din patri'a lor, le-au impartitu pe acelea in cincide perióde si le-au datu titlu de *Jus Geographicum*, care pe romanesce s'ar putea dice Dreptu agrariu. Atát'a numai, cá mai in tóte acelea perióde póte fi vorb'a mai multu numai de drepturi unilaterali, recunoscute domnilor, nu si de drepturi acordate sierbilor, cáci acesti'a avéu numai datorintie.

Noi impartimu istori'a raporturilor agrarie in sieside perióde.

Periodulu I germano-magiaru. Dela venirea magiarilor in Pannoni'a pâna la regele Stefanu I alias Voicu, fundatorul statului Ungariei (a. 1000 dela nasceria lui Isusu Christosu).

Periodulu II. Dela regele Stefanu I pâna la incercarea desrobirii tieranilor agricultori in anulu 1298.

Periodulu III. Dela liberarea tieranilor prin lege 1298 pâna la nóu'a lor robire totala si multu mai barbara, totu prin lege, in anulu 1514.

Periodulu IV. Dela subjugarea definitiva in anulu 1514 pâna la largirea jugului sub Mari'a Teresi'a intre anii 1756—1767 in urmarea mai multor rescóle sãngeróse, éra in Transilvani'a pâna dupa revolutiunea urdita de cátra Niculae Ursu alias Horia si soçii sei, sub imperatulu Iosifu II in anulu 1784/5.

Periodulu V. Dela imperatulu Iosifu pâna in a. 1848.

Periodulu VI, sau celu modernu. Dela 1848 pâna in dilele nóstre.

Materi'a dreptului agrariu.

Acést'a fusese sub domni'a feudala nespusu de variata dupa diverse timpuri si impregiurari, dupa cum raporturile sierbilor cátra domni erau regulate prin legi si decrete regali, sau lasate cu totulu la liberulu arbitriu alu domnilor. De aici si teritoriile atátu cele cultivate cátu si cele desierte de locuitori, sau sterpe sau paduretie, baltóse, sau lasate inadinsu numai pentru pascerea vitelor se impartiau in mai multe categorii, precumu d. e. alodiali, adeca ale domnului; colonicali, impartite intre locuitori cu dreptu de proprietate conditionata dela implinirea diverselor servitii, (robote), taxe si asia numite daruri sau plocóne de serbatori si alte ocaziuni; emfiteutice (embaticari), díleresci (*inquilinares*), curialiste, taxaliste etc.

Totu din raporturile de sierbi cátra domni s'au consideratu si tractatu sub feudalismu celelalte midiolóce de existentia si traiu ale poporatiunii rurale, precumu: pascerea vitelor, paduritulu, ghindaritulu, adunatulu de gogosi (gallae), dreptulu la venatu, paseraritu, pescuitu; mai departe dreptulu de càrcimaritu, macelaritu, de móraritu, de taiatu trestia si papura; dreptulu de proprietate la tesauarele (comórele) aflate in sinulu pámenturilor cultivate de cátra locuitorii tierani; dreptulu de a in-

fiantia terguri sau piatie de septemăna, asia numite mar-turii, cum si terguri numite de tiéra sau de preste anu, si in tóte acelea dreptulu domniloru de precumparare (*praemio*) inaintea altoru locuitori; dreptu de a impune vami si navluri, cum și de a deschide comerciu in asia numite bolte sau dughiene si corturi sau siatre; mai târziu dreptulu exclusivu de a ferbe vinarsu numitu si rachiu sau horinca.

La tóte acestea venia in tóte periódele feudalismului *decima clericala si nona* (a nou'a parte) dominala, din tóte produsele secerate si din vii, sau asia numitulu vinaritu. Preste *decima* și *nona* se mai trageau dupa locuri si tñuturi la dile anumite ale anului inca si alte venituri in animale, precumu boi, junci, vaci, oi si berbeci, paseri de casa, inca si untu, óua si altele multe.

Afara de munc'a barbatiloru implinita preste totu anulu in economi'a senioriloru feudali, in numeru nedeterminatu de dile pâna la Mari'a Teresi'a, mai érá obligate si femeile loru a lucrá in curtea domnesca: la smulsi si topitu de cânepa si inu, la meliatu, peptenatu, ecelatu, la torsu, tiesutu si cusutu pentru famili'a si cas'a domnesca, precumu si la cernutu in granarie, érá primavér'a si vér'a la lucru in gradinile de verdetiuri si de legumi. In fine baiatii inca neapti pentru munc'a grea, intre anii 12—15 erau mánati cá ori-ce turma de vite la plivitu de buruieni in agrii (lanurile) domnesci.

Tóte acestea indatoriri ale poporului rurale cátra seniorii feudali au produsu o multime nenumerala de raporturi, care din natur'a loru au trebuitu se aiba influentia cu atátu mai mare si nu odata decisiva chiaru asupra destineloru statului, cu cátu aceleasi poporatiuni rurale erau obligate a da si acestuia totu ce pretindea guvernele dela locuitori, in bani, in produse si in contributiunea de sànge in tóte resbóiele si mai virtosu in cele esterne.

Tóte acestea prestatiuni si raporturi se voru cunósce mai de aprópe dupa cumu vomu inainta in studiulu nostru dintr'unu periodu in altulu, pâna cându in celu din urma ne vomu convinge, cá unu restu considerabile din acelea relatiuni feudali se mai sustine pâna in dio'a de astadi, prin urmare cá de o emancipare deplina si desfacere totala din ferecaturile feudalismului vechiu inca totu nu póte se fia vorba.

Periodulu I.

Din primulu periodu alu asiediarei magiariloru in Panoni'a nici chiaru cei mai buni istorici moderni ai acestei natiuni nu sciu se ne spuna mai multe despre viéti'a poporului loru, decâtu totu numai cátu se compilase in alte timpuri din câteva fragmente aflate in unii scriitori bizantini si in câte o cronica descoperita in monastiri de ale Germaniei. Academi'a de sciintia din Budapesta isi pune de unu timpu incóce tóta silinti'a, cá se póta fixa cu óresi-care probabilitate, daca nu anulu, incai decad'a, in care acestu poporu va fi trecutu preste Carpati in Panoni'a, unde apoi cá nomadu au ocupatu mai multu numai vastele siesuri si stepe, cá

se aiba nutretiu pentru cai si alte vite. De aci incolo elu s'a pusu pe devastatiunile tieriloru invecinate si mai departe, strabatendu odata chiaru si preste Renu, pâna ce in fine infrantu in câteva batalii din cele mai crunte de cátra regii Germaniei, au fostu respinsu in regiunile in care se afla pâna astadi; érá intr'aceea capii bisericiloru christiane din Rom'a vechia si Rom'a noua, cari inca nu apucasera a se invrasmași precumu se pare la multi, pâna la judecat'a cea de apoi, isi luara de problema a inblandi inca si pe acelu poporu nomadu cu ajutoriulu evangheliei. Patriarchii din Rom'a vechia penstrunsera la magiari prin missionarii loru alaturea cu armele imperatoriloru romano-germani. Patriarchii bizantini avura oca-siune de a face cunoscinti'a maghiariloru mai ántaiu de cându imperatulu Leonu intieptulu ia chiamatu in ajutoriu si 'ia luat in soldulu seu, cum se crede, pe la a. 889 in resboiulu celu greu portatu contra Bulgariloru. De atunci s'au incercatu si clerulu grecescu a cástiga pe magiari pentru religiunea christiana si ale inblandi barbari'a; numai cátu acestu cleru grecescu nici pe de parte nu a lucratu cu acea energie si perseverantia de feru, cu care au lucratu mai totu-déun'a calugarii missionari apuseni latini si episcopii disciplinati, cá se dicemu asia, militaresce.

Relative la obiectulu de care tractamu noi acilea, ne lipsescu mai de totu documente scrise, din care s'ar putea descoperi vre-unu raportu, ce ar fi existatu la magiari intre domni si sierbi intre anii 890 si 1000 dela Christosu. Una se póte scí limpede, cá in acelu periodu magiariloru le-a fostu cu totul necunoscuta sistem'a feudala, dupa care se fie fostu impartiti si tractati locuitorii tieriloru prin care treceau ei si anume ai acelei tieri, in care s'au asediatu in urma pentru totudeauna. Cá magiarii aru fi redusu in acele timpuri la conditiune de sierbitute pe vechii locuitori ai Panoniei, este o fabula cá multe altele din istori'a vechia, neadeverita cu nici unu documentu scrisu si nici macaru cu vre-o traditiune de óre si ce valóre istorica. Din contra, avemu destule urme in celu mai vechiu scriitoriu alu loru, in *Anonimo Belae regis notario*, cá maghiarii cá poporu nomadu venitu din stepele Scithiei incóce preste munti, la inceputu au fostu buni bucurosi cá se'si cástige teritorii bune de pas-cutu pentru multimea vitelor cu care venisera, si numai dupace s'au asediatu in o parte a Panoniei, au manecatu spre a devasta tieri si regiuni. In acelea alertaturi ale loru au facutu multi captivi, pe cari i'au redusu la conditiune de sierbitute; pe aceia inse la ce servitiu era se'i puna si cu ce se'i fie nutritu, daca in-susi poporulu magiaru se sustinea inca totu numai cu carne cruda, cu laptarii, cu venatu si pescuitu, pentrucá agricultur'a nu'i era cunoscuta nici pe atáta pre cátu se desvoltase aceea la popórale slave si romànesci din Panoni'a.

Mai era inse si alte cause, care nu lasá cá magiarii se tina mai multi captivi in sierbitute. Scriitoriu ungurescu Kollár si dupa elu Dr. Carolu Pfahler citédia unu locu din scrierile imperatului Leon intieptulu, care avuse pe magiari in soldulu seu, din care

aflamu, că primarii și comandantii magiarilor pedepsiau foarte cumplitu pe cei inculpați de vre-o crimă sau delictu și erau ținuți în subordinațiune mai multu numai de frica decâtu prin iubire catra ai lor; era disciplin'a militară eră și mai crunta. Din această cauză a crudelității multi magiari desertau din castrere lor la Romani, adeca pe teritoriulu imperiului bizantin, unde erau tractați omenesce*).

Dacă însii magiarii fugiau de înaintea crudelității primarilor și comandantilor proprii, cu câtu mai curându cercau a scăpa de biciulu lor captivii de alte limbi cădiuți în manile lor; era fug'a și scaparea dintru o țieră lipsită de cetăți închise și de închisori, din miuloculu unui popor nomadu, nu era împreunată cu vre-o greutate extraordinară, afara numai când captivilor li se scoteu ochii, ceea ce se întimplă mai adesea la poporele scithice, după cumu voru a scî unii scriitori.

Din toate acestea și din ori-câte cercetări istorice s'au potutu face până acumu în Ungari'a și țierile ad-nexe asupra primulu periodu alu petrecerei poporulu magiaru în Panoni'a, se pôte deduce numai atâtă, că viaț'a socială a lui și a poporelor aflate acolo a pututu fi oricâtu de primitivă, crudă, lipsită de ori-ce civilizațiune în sensulu modernu, dară existentă a sistemii feudale și a sierbitutei, sau cum s'a numitu mai târziu, iobăgia organizată după clase, în Panoni'a și în Daci'a nu se pôte proba până la anul 1000 cu nimic.

(Va urmă).

Colonii și sisteme antice de colonisari.

Poporulu românesc este esitu, închiagatu și formatu din colonii, atâtu în Daci'a traiană, câtu și în Daci'a aureliană, sau mai exactu, după istoria, în vechiulu Illicum. Romanii pe unde se afla, nu sunt unu popor autohtonu resaritu din pământulu Daciei și alu Iliriei în acelu întielesu, că și cum istori'a nu ar scî nimic despre originea lor, care s'ar perde cu totul întră întunecimea secolilor. Se afla înse până în diu'a de astăzi adversari neimpacati ai poporulu românesc, nu ignoranți, dară depravați în consciinț'a lor și lipsiți de sentimentulu onestății, cari în locu de a recunșce evenimentulu colonisării întocm'a așa precumu îl adevăresce istori'a, se silescu în totu modulu a'lu întunecă și chiar a'lu negă; alții érași de si nu'lu negă, dară recurgu la unu anachronismu de un'a mie de ani. Mai sunt și alți adversari, cari nu negă colonisarea, fi dau înse unu caracteru câtu se pôte mai degradatoriu și umilitoriu atâtu pentru imperatul Traianu și alți succesori ai lui, câtu și pentru colonistii aduși în Daci'a. Ei adeca plesnindu în față totă istori'a Romei, sustinu cu frunte de feru, că da, Rom'a trimisese și în Daci'a colonisti, înse numai

*) *Nam postquam fortasse pauci transfungere coeperint, et hi a nobis benigne humaniterque fuerint suscepti, plurimi illos subsequuntur etc. Leo sapiens (apud C. Pfähler Ius Georgicum pag. II).*

sclavi (sierbi) și pe multimea de ómeni cădiuți în crime grele, spre a fi pedepsiți în țieri străine. Acest'a ar însemnă nici mai multu nici mai puțin, decâtu că în veci gloriosulu senatu alu Romei cu consuli și cu imperatorii lor au fostu în toate timpurile atâtu de nebuni, încatu după-ce au cuceritu țieri prin resbóiele cele mai crunte și le-au prefacutu în provincii romane, se voiésca a-le conservá în potestatea Romei prin sclavi lipsiți de ori-ce drepturi omenesce și prin ómeni criminali supuși la pedepse teribile, unii că și alții gat'a în totu momentulu a rebelá și sfarmandu-si férale pentru a'si recástigá libertatea.

Si se nu créda nimeni că acestea tесе sustinute de către adversari ar avea de scopu numai simple conversațiuni academice sau dispute pedante spre a'si face unii la alții distrațiune. Dacă ar fi numai atât'a, ei nu ar meritá întră nimicú atentiunea romanilor. Dară cugetulu rezervatu alu lor este și astăzi că înainte cu 50 și cu 100 de ani, totu celu politicu și nationale. Ei înca totu mai calărescu pe acelu dreptu istoricu inventatu de antecessorii lor, carele pre câtu nu este ficțiune sfruntată, e negatiunea dreptulu, este dreptulu pământulu, alu perfidiei machiavelistice, alu rapacității barbare, e totu-odată negatiunea categorică a moralei christiane, spre rusinea și prostituțiunea omenimei.

Acestea considerațiuni și preste totu lupt'a pentru existența întră care se afla natiunea noastră întregă din toate țierile și regiunile în care este ea asediată, ne impuse datorinț'a de a trage odată atentiunea lectorilor nostri și asupr'a coloniilor antice și a sistemii vechi de colonisare.

Nu vomu dice astăzi nimic despre coloniile cele mai vechi cunoscute din istoria, precum au fostu coloniile de comercianți liberi ale Fenicianilor (Tirus, Sidon etc.) în Cipru, Cret'a, Sicili'a, Sardini'a, Afric'a septemtrională (Carthago), până și în Spani'a; nu ne vomu oprí nici la prea numeroșele colonii ale Grecilor din Aten'a, Corintu, Eubea, Rhodos și mai pre susu de totu ale Milesianilor, în Macedoni'a, unde grecii au întemeiatu vre-o 35 de cetăți mai alesu în apropierea mării și pe lângă rîurile mari, că și în Traci'a până la gurile Dunării 18, la marea négră în toate părțile vre-o 13, în Asi'a mica preste 30, în Itali'a inferióra (*Magna Graecia*) 34, în Sicili'a 21, până și în Galli'a și în Spani'a vre-o 75 între cari Nizza (Nikea), Masili'a (Marsilia), Emporiae, Rhoda, Saguntum etc., toate acelea colonii compuse din familii libere, stramutate în interesulu comerțulu și alu înăvutirei, după-ce locuitorii se multiau foarte tare în lumea veche.*) Ne vomu ocupá ceva mai multu de anticele colonii ale Romei.

La Rom'a în periodulu întăiu alu existenței sale nu a pututu fi vorb'a de colonisari, ci toc'm'a din contra,

*) *Hegenrich Geographisch-historische Nachrichten, die Colonien der Griechen betreffend, Altona 1808. Raoul Rochette Histoire de l'établissement des Colonies grecques, Paris. 1818 4 Volume).*

urmele istorice si traditiunile din acelea timpuri ne arata, că Rom'a in locu se scótia, mai aducea in teritoriulu seu si între zidurile cetătiei multime de locuitori din cetatile si regiunile mai apropiate pe care le invingea, éra apoi pe aceia fi indigená. Itali'a inse erá chiar si cu 5—6 sute de ani inainte de Chr. fórte tare impoporata si cultur'a locuitoriloru atátu de inaintata, încátu resturile aceleia conservate cá prin minune pâna in dilele nóstre, insufla respectu chiar si trufiei popóreloru europene modérne. Teritoriulu Romei s'au impoporatu fórte curendu asia, cá gubernulu nu mai aducea locuitori din alte regiuni, ci i lasá pe toti in tñnuturile loru si numai cátu fi supunea la legile Romei, éra dela altii nu pretindea nici atát'a, ci erau numai obligati a fi amici amiciloru si vrasmasi vrasmasiloru Romei.

Pentru-cá se ne facemu idea despre multimea locuitoriloru Italiei proprie, de care in vechime nu se tinea partea numita astadi Itali'a de susu, n'avemu decâtu se reflectamu la fiorósele si indelungatele resbóie ale Romei cu regele Pyrhus, cu Gallii, cu Cartaginea, cu locuitorii Iliriei, fia si numai pâna la alu doilea resboiu africanu inceputu la 23 de ani dupa celu de ántáiu, adeca pe la 218 inainte de Christosu. In multe batalii de acelea periau câte 20 pâna la 40 de mii barbati totu unulu cá unulu, totu-odata se treceau une-ori prin ascutitulu sabiei toti locuitorii unoru cetati, éra aurulu si argintulu li se rapiá.

Cu vre-o 14 ani inainte de aceea senatulu Romei dedese ordinu strictu, cá sè se numere toti barbati din Itali'a cāti se voru aflá apti de a portá armele, si dupa tóte acelea resbóie crunte s'au aflu totusi, chiar spre mirarea senatului, siepte sute de mii barbati si juni pentru pedestrime si sieptedieci de mii pentru calareti. Din fericire acea conscriptiune a scapatu de perire si istoricii o respecta cá autentica, prin urmare cei deprinsi cu conscriptiunile moderne, potu face comparatiune între poporatiunea Italiei de inainte cu 2100 de ani si între cea de astadi, fia din Itali'a, fia din alta tíera cu atátu teritoriu cátu este alu Italiei medie si inferióre. Mai insemnamu acilea, cá Romanii incheiasera prim'a pace cu Cartaginea numai in anul 241 inainte de Chr., dupa-ce perdusera in acelu resboiu ferosu in 21 de ani preste dóue sute de mii barbati. Dara si legile de casatoria ale Romei erau intocmite asia, cá poporatiunea se crésca, fiindu-cá parintii cu prunci multi in locu de a fi batjocoriti, mai virtosu erau onorati si chiar pensionati.

Pâna dupa caderea Cartaginei Rom'a ducea colonii de cetatieni numai inlainturulu Italiei, éra in alte tieri straine colonisarea s'a inceputu mai târdiu, si pre cátu a duratu republic'a, numai cu invoirea poporului manifestata in adunari convocate in adinsu, cá se votedie in cunoscintia de causa, éra nu precumu ar fi placutu unoru oligarchi, ca se puna ei mân'a pe teritorie intregi si se le alature lãnga latifundiile loru. De aci incolo afacerea colonisarei s'au regulatu prin legi cu luare in de aprópe consideratiune a multirei locuito-

rilor in capitala si in tíera, a saraciei mai multoru familii, a dorintiei de a'si ameliora starea materiala; éra uneori esiau roiuri de colonii si din caus'a túrburari-loru politice; alteori se asiediau colonii de ostasi veterani, caroru se dedea paméntu de cultivatu in recunoscintia servitiiloru facute la statu. Totu prin lege se decidea si numerulu de colonisti destinati pentru câte un teritoriu anumitu. Dupa acesteá ómenii erau próvocati cá se'si descopere vointia de a emigra in alta tíera. Daca se anuntiau prea multi, atunci concurentii trageau la sorti.

Dupace se inplinia numerulu colonistiloru, consuli sau pretorii Romei alegeau pentru emigranti cátiva conductori sau comandanti, câte trei, cincii, siepte, diece, sau si douedieci, dupa cum cerea trebuintia, marimea si departarea coloniei*). Inainte de plecare se tinea servitiu religiosu, augurii intrebau pe diei si'i rogau se stea in ajutoriu emigrantiloru; dupa aceea numerati fiindu (lustrare), plecau in strainatate. Ajunsi la locul destinat unde mergeau si popi cu ei, éra si li se facea servitiu religiosu, apoi se asemnau pentru fiecare colonistu partile de mosie pentru cultura, tragédu brazde cu aratru între partile tuturoru. Acésta operatiune se facea éra si cu diverse ceremonii.

Dupa-ce coloni'a se asedia definitivu, gubernulu centrale din Rom'a ii trimitea legile la care avea a se supune. Coloniile si erau organizate mai totu dupa modelulu capitalei statului; in locu de doi consuli steteau in fruntea coloniei asia numiti *Duumviri*, apoi *Aediles*, *Quaestores*; in locu de senatori sau betrãni *Decuriones*, mai departe *Augures*, *Pontifices*, *Sacerdotes*, apoi *Apparitores*, *Scribae etc. etc.* Fie-care colonistu avea câte unu patronu in Rom'a si chiaru coloni'a intréga avea pe patronii sei, cari in casu de vre-o nevoia se aperi in senatu si la consuli pe colonisti. Acésta era organizatiunea coloniiloru, éra nu de sclavi, cari in lumea vechia erau numerati între vitele de casa. Libertatea Colonistiloru era garantata prin legi dupa originea fie-carei colonii. Unele colonii se numiau curatu ale Romei cu drepturile ei, *Coloniae civium romanorum cum jure quiritorium*; altele erau *Coloniae juris latini cum jure latino*, adeca din provinci'a *Latium* si earasi altele *Coloniae juris italici cum jure italico*. Cei versati in dreptulu romanu cunoscú prea bine importantia libertatiloru intielese sub acesti termini latinesci juridici.

Incependu dela dictatorulu Sulla, sub Iuliu Cesar, sub Octavianu Augustu si sub urmatorii imperati s'au intemeiatu multime de colonii de ostasi veterani, *Coloniae militares*, separate de „*civiles, plebejæ, togatae*“. Se infiintiau si colonii micste compuse din civili si ostasi. Monetele coloniiloru civili se cunoscú dupa unu aratru (plugu), éra cele militari dupa vre-unu semnu ostasiescu. Pâna si edificiele publice, amfiteatru, circus, temple etc. se zideau in colonii dupa modelulu celoru din Rom'a.

*) *Curatores Coloniae deducendae, triumviri, quinqueviri septemviri, decemviri, vigintiviri agris dandis et assignandis.*

In toate coloniile se vorbia si scria limba latina.

Fara a ne teme de vre-o eroare neertata, se potu computa dupa date istorice patru sute de ani, in care periodu Rom'a colonisase neincetatu. Pana pe la 1850 archeologii si alti istorici aflasera anume in Itali'a la 120 colonii romane (afara de cele grecesci), in *Gallia Cis et transpadana* (Itali'a moderna de susu) 19; afara de Itali'a, in Gallia propria 21; in Spania 32; in Britani'a 4; in Germani'a trei mari; in Rheti'a, Vindelicia, Noricum 10; in Panoni'a 9, dara au fostu mai multe; in Daci'a 4 mari si altele multe mai mici; in Dalmati'a 4; in Franci'a, Macedoni'a, Epiru, Tesali'a 11; alte cateva in Greci'a, Sicili'a, Sardini'a, Corsic'a. In Asi'a mica si mai departe pana in Arabi'a s'au aflatu urme de preste 28 Colonii romane: in Egiptu 3; in Africa propria aproape 50. Asia sumandu toate coloniile mari infiintiate din Rom'a si Itali'a, numerulu loru se pote pune fara a exagera la 320.

In vecurile in care imperiulu Romei a statu in culmea puterei sale, cele mai multe colonii ale ei au infloritu si s'au intinsu asia de multu, in catu din trensele au esitu altele, precumu esu roiurile din stupii vechi, si mai tarziu din roiuri pline de albine, alte roiuri.

Cele mai vechi colonii ale Romei au fostu pana tardiu agricole, asiediate in diverse regiuni si tieri pentru cultivarea pamentului si prasirea de vite sub apararea legiunilor romane. G. B.

Somnambulismulu.

(Urmare si fine.)

Multi filosofi au disu, ca in fia-care omu este ore-careva substantia media vitale, sau o substantia fluida. Acesta substantia fiindu foarte dilatata in intregu corpulu, pre timpulu candu omulu e sau in stadiulu somnambulisticii naturale sau in ceta, alu celei artificiale, — ea operedia foarte viu, in catu servece de unu vehiculu alu facultatii cunoscatore si intielegatore, de si omulu e esclusu cu totul de lumea fisica.

Estu-modu omulu vede, aude, simtiesce si cunosce prin acestu fluidu. Precum se vede, acesti filosofi, s'au basatu pre teori'a Epicureiloru moderni, cari sustienu ca precum animalele celea mai superioare simtiescu, cunoscu, intielegu si audu, de si nu posiedu „sufletulu omenescu“, numai prin unu fluidu ore-care vitalu, ce se afla dilatatu prin corpulu loru, intocmai pote se simtiesca, cunosca si percepa omulu pusu in somnulu magneticu, cu ajutoriulu acestui fluidu, candu sufletulu seu e restrinsu in individualitatea sa. Aci insa sunt in eroare cu totii.

Starea somnului comunu a omului, cu atatu mai tare a profundului somnu magneticu difere de starea unui animalu viu. Animalulu are ochi, are sensuri chemice si chimice, deci nu e isolatu de iconele esterne. In animalu se afla patru poteri sufletesci: „*vis vegetans*“, „*vis sentiens*“, „*vis imaginandi*“, „*vis intelligendi*“. De

unde animalulu simtiesce dorerea si placerea, elu cunosce pre stapanulu seu. Dar individulu aprofundatu in somnu magneticu nu simtiesce, nu vede, nu aude — in modu naturalu. Canele d. e. are memoria tenace, dupa ce ne spune chiar si betranulu Homeru despre canele lui Odysen, (*Os enoisei Odyssea aggis eonta*), ca l'a cunoscutu pre acest'a chiar dupa 20 ani. Paserile sciu se se infurie, candu li se rapescu puii. Tigrulu scie se dorasca sange de omu; ursulu scie se dorasca fagurulu de miere, pisic'a imbetranesce de doru de pesce. Evidente ca animalele sunt espuse la deosebite afecte, er' afectele presupunu voluptate si apoi eruditulu barbatu Jahn Lockius afirma, ca unde e voluptate si dorere, este ore-care substantia fara corpu.

Chiar sf. scriptura, desi denega animaleloru intieslesulu, care-lu are omulu. (Nu fiti ca mululu si ca muscoiulu la care nu este pricepere), totusi le atribue docilitatea, dresarea si cunoscinti'a. Asia da cocosiului inteligintia si cunoscere de timpu, boulu cunoscinti'a domnului seu.

Si daca animalele asia dara nu precepu, intielegu si cunoscu prin vre-unu fluidu secretu si intipuitu, care s'ar afla in corpulu si epiderm'a loru, ci cu ajutorulu altoru poteri si media supr'a memorate, — cu atatu mai puçinu pote se cunoasca, veda si percepa individulu pusu in somnulu magneticu prin vre-unu fluidu ore-care. Cu atatu mai puçinu individulu, in care e probabile ca nu se afla acelu fluidu de ore-ce omulu pentru comunicatiunea esterna are sensuri si facultati destulu de desvoltate. Deci unu atare fluidu e superfluu, er' D-dieu si natur'a nu au produsu nimicu superfluu.

Dar se vedemu caus'a vederei clare si departe, precum si a predicerii venitorului de catra somnambulistulu devenitu astu-feliu prin influinti'a magnetismului animalu. Si in acestu casu, daca voimu se esplicamu, trebue se conjecturamu numai, fara de a afirmá. Se vedemu!....

Precum la vederea departe si la vederea clara am espusu unele hipotese diferite cu respectu la mecanismulu misteriosu alu acelor fenomene, intocmai potemu se espunemu si aci, la vederea clara si departe artificiale sau produsa prin magnetismulu animalu, unele hipotese.

Sunt unii, cari sustienu ca si aci, adeca: la vederea clara si departe artificiale ar' fi caus'a mai de aproape izolarea relativa a sufletului de catra corpu, in catu devenindu liberu si ne fiindu legatu de corpu, puterea lui e atatu de viua, in catu elu vede si descopere lucruri, ce in statulu naturalu, candu e legatu si incatenatu de corpu, nu pote. Dar bine! E intrebarea insa, cum pote apoi acelu sufletu liberu se comunice intrebatorului, ceea-ce vede, aude si descopere prin locurile departate si prin misteriale timpului viitoru, daca elu e de sine si liberu? Sau dora elu in estu casu e unu firu telegraficu? Dar si atunci nu e isolatu de corpu, ci e in comunicatiune si coneciune cu densulu.

Altii, sunt insa, cari cauta fenomenele magnetismului animalu in sistem'a gangliiloru; dar amu disu ca e ceva

necredut, că prin sistemul ganglienar al pacientului magnetizat se pot auzi taine ascunse ale viitorului întunecat, precum și cele al inimii omenesci. E de necredut asemenea, că prin ajutorul gangliilor pacientului se scie vorbii limbii noastre etc.

Mai departe, unii dicu că singura voință a magnetizatorului influențează și operează în magnetizat, așa, în cât magnetizatorul poate se capete răspuns de la magnetizat despre ori-ce elu va voi. Și adică: Se afirmă că magnetizatorul influențează și operează cu voință sa mai înainte asupra fluidului electric și prin această apoi asupra sufletului celui magnetizat. Dar nu ne putem clarifica cu privire la conducerea voinței magnetizatorului prin fluidul electric în sufletul magnetizatului. Potem noi ore se considerăm asta voință că ceva „materialu“? Dacă putem, atunci nu ne putem explica cum această ar opera asupra sufletului și cum i-ar comunica cugetul celui, de la care vine, că așa sufletul pacientului se poate răspunde celui cugetu? Dar noi știm că voință e unu ce abstrahu și prin urmare „nematerialu“. Deci apoi nu ne putem explica cum ea ar fi în stare că unu ce nematerialu se curgă prin fluidul electric din magnetizat și estu-modu se ajungă la sufletu? Această din urma, de și nu o putem percepe, totuși nu o respingem. (Adică: voință privita că unu ce imaterialu).

Se vede și din acestea ipoteze, că o explica, cu privire la răspunsurile, ce le dă magnetizatului întrebărilor ce i se punu, e cu nepotintia.

Er sunt unii, cari admitu electricitatea că cauză eficientă a fenomenelor magnetice. Dar cum poate opera electricitatea în o așa măsură, cât magnetizatului se făcă capace de a cunoște cugetele altor, a privi în departare, și a cunoște persoane necunoscute lui în statul naturalu? . . . .

Dintre toate, trebuie se admitemu întru nașterea și producerea acestor fenomene sau cauze naturale sau nenaturale. Dacă sunt întru adevăr cauze naturale, atunci noi nu cunoștem încă puterea și mecanismul fizico-fiziologic al acestor cauze. Noi încă suntem marginiti întru scrutarea operațiilor acestor cauze naturale și nepricepându-le suntem avertați numai și numai la conjecturi și ipoteze, cari nu ne îndestulescu. — Și noi, mai încolo, în ea nu amu aflatu adevărata cheie pentru a descui cu ea usi carea ține închise legile mecanice al partilor constitutive și ale atomilor ce compun materia elementelor naturii. — Întru adevăr, omul nu se cunoște bine nice pre sine, privitu fiindu elu atât anatomice, cât și fiziologice și psihice, ne cum se poate cunoște natură și operațiunea ei magică, precum și raportul acelei cu elu însuși. Nu cunoște omul bine nice acel necunoscut minunat, ce există între elu și microcosm și între lumea mare — macrocosm —, nu, elu nu cunoște acel necunoscut metafizic, ce se află între cer și între pământ, între lumea organică și materială și între cea anorganică și nematerială. Nu știe omul precis, dacă natură sa spirituale poate se influențeze asupra

elementelor și puterilor cosmice. Se poate, că punându-se omul în statul somnului magnetic, așa se influențeze asupra puterii magice a universului, în cât se scie adevăr o putere divinatorie, magică etc. Intocmai poate elu se vedea prin această în departare și se prevădea întâmplări neprevăzute de mintea omenescă.

De aici putem conchide, că magnetismul animal deschide prin eradierea sa luminosă ochii omului, în cât elu poate se vedea toate minunile naturii și se patrunde în fazele, caroră e supus microcosmulu.

Asemenea prin operațiunea și eradierea luminosă a materiei magnetice poate se privească magnetizatului în constituțiunea anatomico-fiziologică a corpului omenesc. De unde apoi poate se scie cauză ori-cărui morbu, și știindu-i cauză, se-i descopere și mijloc de sanare pentru respectivul morbu.

„Minunate sunt lucrurile tale Dómnne!“ — esclama psalmistul. Vrea se dica: „Pline de misterii, pline de minuni și arcanne, și pline de frumsetia sunt lucrurile tale Dómnne!“ — Așa e! . . . . Omul e plin de misterii, lumea reală e misterioasă, er' legatură dintru acestea două lumi e necuprinsă și neciuită. Omul e o enigmă și enigma e și universul. Enigma este și necul metafizic dintre om și univers, dintre microcosm și macrocosm. Toată lumea e considerată de filosoful Herder că o poezie, a cărei făcător e D-dieu, poetul celu mai minunat (*Herder Geist der hebräischen Poesie*). — Dar precum sunt opere mărețe de artă și literatură, cari nu sunt precepute de toate capacitățile, estu-modu și universul că celu mai perfectu opă, nefăcutu de mana de om, încă prea firescu nu e preceputu absolute de nici-unu pământeanu. Nici-unu om nu poate ceti ieroglifele misterioase, ce compun opul numitu Universu.

Se poate că omul, prin ajutorul misterios al magnetismului animal se străpune cu simțirea sa până la cele mai departate și se observe toate legile metafizice ale lumii spirituale din univers. Că nu totu oamenii cunosc legile naturii, că nu cunosc relațiunea lumii individuale a omului cu lumea mare veduță și neveduță, e constatatu pre deplinu. Genialități celebre, cari s'au aventat cu ratiunea preste omenii comuni, singuri marturisescu nepotintia lor de a cunoște lumea, fenomenele, legile și puterea elementelor ei constitutive. Se auzim pre Goethe: „*Wir leben — dice elu — mitten in ihr (Natur) und sind ihr fremd. Sie spricht unaufhörlich mit uns und verräth uns ihr Geheimniss nicht. Wir wirken beständig auf sie, und haben doch keine Gewalt auf sie. Sie scheint alles auf Individualität angelegt zu haben, und macht sich nichts aus den Individuen. Sie baut immer und zerstört immer, und ihre Werkstatt ist unzugänglich.*“ — Și mai departe: „*Sie verbergt sich in tausend Namen und Formen, und ist immer dasselbe.*“ *) Așa se exprime marele poetu

*) *Poetische und prosaische Werke*, I. pagina 459. cit. a. S. M.

Goethe despre natura, despre puterea și misteriale ei. Dar nu numai Goethe, ci și Cicerone, Seneca și Aristotele. Dar nu numai acești, ci și brahminii, budhaistii și alte secte filosofico-teologice. Schopenhauer, readucătorul doctrinei budhaistice pe scena, încă se exprimă în următorul mod: „*Dass wir in einem Meer von Räthseln und Unbegreiflichkeiten versenkt sind, und unmittelbar, weder die Dinge, noch uns selbst von Grund aus kennen und verstehen*“.¹⁾

Și dacă în genere, nu putem cunoaște puterea tuturor elementelor naturale ce compun universul, cu atât mai puțin suntem în stare să cunoaștem puterea unui singur element, în particularul p. e. a magnetismului animal sau a electricității. Până aici încă nu se cunoaște perfect nici puterea și natura magnetismului pământului, care e mai slab și mai puțin misterios decât cel al animalului sau vitalului. Prin urmare putem spune, că dacă fenomenele somnului magnetic provin exclusiv numai de la magnetismul animal, atunci putem spera că odată vom fi în clar cu nașterea acestora. Căci, în epoca prezentă ideea de progres pasiește cu pași gigantici întru scrutarea misterielor naturii. Ea e ajutată astăzi de zelul inflăcărat al capacităților dedicate pentru lumină și știință. Deși dă de pedeci această idee, totuși ea se ridică din nou și-si urmărirea mersului. Va veni chiar un timp, când prejudețele popoarelor vechi și noile voru forma obiectul de discuție științifică. Ele nu voru fi privite ca nebunii și naluciri puerile, ci ca adevărate și interesante materialuri de cugetat și cercetat. Diocriatul, p. e. la scumpul nostru popor roman, va apărea și el odată pe scena psihologiei și se va scrie despre el cu seriozitate și diligență. Căușa însă pentru ce ideea de progres nu a ajuns încă la departe, zace în multe împrejurări ale trecutului.²⁾

Dar în urma ideii va triumfa! . . . . Și omul va intra mai bine în arcele universului marelui.

Se poate în urma și aceea, că omul prin puterea miraculoasă și prin influența magnetismului animal se își puna sufletul în contact chiar cu spiritele respandite prin univers și aerul, cari sunt fără corp și cu cari omul în statul natural nu poate face cunoștință. Estu-modu aceste spirite aeriene comunica sufletului toate tainele, toate secretele ce numai acestea spirite le știu. Se ascultă și pre Kant: „*Es wird künftighin noch bewiesen werden, dass die menschliche Seele auch in diesem Leben in einer unaufhörlich geknüpften Gemeinschaft mit allen immateriellen Naturen der Geisterwelt stehe etc. etc.*“.³⁾

S'a spus de mult, încă de celi vechi, că în univers aru fire o multime de substanțe corporee. Asia disii

¹⁾ Schopenhauer, *der Wille in der Natur*, Leipzig 1878; c. a. M.

²⁾ Nu numai la romani, ci și la alte popoare: *Fascinatio* lat., *Beschreibung* la Germ., *Mal-ochio* la Italiani etc. . .

³⁾ Kant, *Träume eines Geistersehers, erläutert durch die Träume der Metaphysic*. Riga & Mitau 1766; cit. a. S. M.

plutonisti vechi supuneau, că principiul lumii acesteia nu e altul, decât focul. Focul și apă erau mai cu seamă principiile unice ale pământului și ale sistemelor planetare. De aici apoi îndată s'au început două școli cosmogonice și geologice, — școlile asiilor plutonisti și neptunisti; și dezvoltându-se foarte făcând școlă, așelii luminați ai acestor școli au venit la conștință, că din materiile primitive focosă sau apă s'au format două lumi, una corporală și vizibilă, alta incorporeală și nevizibilă, rămânând însă unu necuștrins între ambele lumi și de aici încolo. Va se spune, că materiile focosă, apă și apă s'au divizat și separat în două părți, formând două lumi, lumea corporală și incorporeală. Cu toate acestea, acestea două lumi au fost în conștință viuă una cu alta prin unu necuștrins metafizic. Acestea lumi s'au atras reciproc și se atrag și astăzi. De aici apoi s'aru poate explica, printru Dieii celi vechi (lumea incorporeală) luau trupul omenesc și erau asemenea omilor (lumea corporală). Cum am spus, formându-se din materiile focosă și apă două lumi, — lumea incorporeală a fost numită și lumea spirituală și a spiritelor; și erau spirite de foc și de apă. Cele de foc își aveau locuința în fundul pământului sau în planetoidele și astrele uranice. — Spiritele de apă își aveau locuința în mare, râuri, fontani, păduri, berge, ba și în norii plini de ploaie. De aici apoi a rămas până în ziua de azi la poporul nostru roman prejudețitul că adevărat, când Smeii (spirite) vreau să rapesească vre-o fetă, se coboară cu norii pe pământ etc. —

Estu-modu, universul consistă (după cei vechi) din două lumi: Una vedită sau corporală, alta nevedită și incorporeală. Am spus că între acestea două lumi există o influență și o atracție reciprocă. De aici apoi lumea corporee (spirituală) poate influența asupra omului. De aici apoi se poate explica mai bine: „*linșce*“ și „*frică*“ ce există în conștința omului. Asia dară dacă în noi e deșteptată frică sau e viuă influența lucrurilor esterne, atunci acele lucruri lucrătoare în noi și-si descoperă mereu existența prin impresiunea, ce o produc în sufletul nostru. Și născându-ni-se nouă din asta impresiune o conștință, că adevărat: „*afară de noi*“ ar mai există o altă lume invisibilă*) — conștințăm că între noi și acea lume este unu comerț, căci altcum nu amu aveau conștința despre existența, deși obscură, a celei lumi, și nu ne-ar impresiona unu ce esterne și neimpresionându-ne, nu amu aveau aceluși simț sau „*presimț*“ ce ne șoptește: „*Intelegeti și luați aminte, că mai este cineva afară de voi!*“ După cum dice și Aristotel: „*Nihil est in intellectu, nisi quod antea fuerit in sensu*“. Și apoi fiindu comerț între lumea vizibilă și invisibilă, urmărirea, că ambe acestea lumi influențându reciproc una asupra altei. Va se spune, precum influențându lumea spirituală asupra lumii corporee, întocmai poate influența și lumea fizică asupra lumii incorporeale.

*) Influența, impresiunea și presimțul după noi e cel mai solid argument pentru existența lui Dumnezeu și toate celelalte sunt debile în asemănare cu acestă.

Si daca cetimu istori'a vrajiloru, magiiloru, oraceloru etc. aflamu că omulu a influintiatu asupr'a spiriteloru.

Bunulu Ddiu, pentrucă noi se potemu cunosce si lumea nevediuă si că se-lu cunoscemu si pre elu, ni-a datu doi indreptatori: lumin'a credintiei si a simtiementului. Aceea ce unu simtiementu dictedia, credinti'a nu desaprôba. Din fondulu sufletului omenescu se aude acelasi versu că si din inaltimea ceriului. Din ceriu se aude: „Nu face reu, căci vei fi pedepsitu si din sufletulu omenescu suna totu asia.“

Cum amu disu, impressiunea si influinti'a ce o exercita lumea incorporale asupr'a lumii corporale e vedita in deajunsu si fia-care omu o crede, scie si observa. Ba, acêsta impresiune a devenitu atātu de viuă, in cătu omulu o simtiă. Voltaire dicea mereu, că elu are pre draculu in corpu. Goethe dicea că elu simtiesce in capu unu copilu. Luther a aruncatu cu calamariulu dupa dracu, de unde unu comicu germanu dice, că dóra de atunci e draculu — negru. Saulu eră adesea tormentatu de spiritulu celu reu. Socrate dicea adeseori, că geniulu seu nu-i dă pace de locu. Odinióra unu mare poetu a disu amicului seu, ce veni la densulu se-lu cercedie: „Te rogu amice, lase-me, căci acum mi-a venitu mus'a (geniulu) in visita.“ Ba talmudistii au mersu asiă departe cu privire la esistinti'a spiriteloru — rele — încātu afirma, că de fric'a spiriteloru nu e prea consultu a âmbra prin locuri parasite, sau cându cresce ori descrece lun'a, că noptea se nu saluti pre cinev'a, căci salutatul pôte se fia spiritu reu; că demineti'a se-si spele fia-care mânilu, căci pre mâni necurate se asiédia spritu necuratu.*)

Eruditulu barbatu Baltus arata cu documente certe atātu din auctori sacrii, cătu si profani, că pithonicii**) vorbescu dupa cum le demanda diavolulu si exercedia artea vrajirei si a magiei (*Baltus Suite de la response a l. histoire des oracles*). De aci apoi cei vechi precum si Romanii au crediutu in immortalitatea sufletului; si de aci apoi potemu dice că s'a nascutu doctrin'a creatianismului, traducianismului, preesistentianismului si a metempsicosii. Metempsicosi'a eră crediuta de Egipteni, Greci si Romani. Romanii considerau sufletele celoru morti „calatôre“. Ele erau suflete bune sau rele, dupa cum omulu, care dejă a moritu, a fostu bunu sau reu. Asia sufletele celoru buni se numiau: „Lar Pater“, „Lares“, „Manes“. A celoru rei „Larvae“. Socrate a numitu pre acestea spirite: „genii, demoni“. Adi sub cuventulu demonu de comunu se intielege unu spiritu reu.

Dar destulu cu esistenti'a spiriteloru. Amu amintit' o numai in trecatu — pâna la o alta ocasiune. Scopulu nostru a fostu si este a ne ocupă de fenomenele produse.

*) Vedi Dr. Aug. Rohling, Jidovulu talmudistu tradusu si in romanesc de teologii romani din Pest'a.

**) Cuventulu *eggastriomytos* = *ventriloquos* e diversu de cuventulu „pitona“. Dar totusi dupa Suidas, care dise: *Eggastriomytos, on nyn Pithonē kalusi*, potemu dite si noi, că acestea doue cuvinte dupa sensulu logicu sunt sinonime.

de celu ce e espusu magnetismului animalu. Se apucamu firulu vorbirii.

Amu ajunsu dejă pâna la necsulu ce esiste intre lumea materiale si immateriale. Amu a ratatu fara de a afirmă, că in universu, bă chiaru si in lumea mica, in omu potu se fia nescari substantie nemateriale numite „spirite“. De aci apoi amu disu, că acestea substantie immateriali influintiédia in omu si in sufletulu lui.

Dar aci se ne oprimu.

Elementele care compunu lumea nevediuă, nu au comerci egale cu tôte elementele lumii vediuă. Ele sunt că si magnetulu. Nu se atragu de tôte elementele. Acumu se pôte că omulu devenitu sub influinti'a magnetismului animalu se fia in stare a atrage la sine pre vre-unu spiritu, se conversédie acestu spiritu prin patientulu magnetisatu cu lumea insufletita, cu omenii din statulu naturei. Asia potemu dice că magnetismulu animalu ar' consiste in poterea diabolica intrebuintiata de către magnetisatoru prin actulu cu magnetismulu animalu. Si acêst'a o potemu supune, de ôre-ce credinti'a despre draci nu o a negatu nice marele filosofu si cugetatoriu Kant, care dise: „*Ich weiss nicht, wie ich in diese Welt gekommen, noch wie ich aus derselben hinausgehe. Darum unterstehe ich mich nicht, alle Wahrheit von den Geistererzählungen zu leugnen*“*) — — —

Sau pôte se respunda magnetisatul cu ajutoriulu vre-unui sufletu — dice Schopenhauer — basandu-se pre metempsicosi'a vechia, cându adeca sufletele dupa mortu calatoriau neincetatu. Bă cei vechi credu tare in metempsichosia, carea a datu apoi nascere necromantie. Se aducemu unu esemplu. Fiindu Antoniu Cesarele Romei morbosu reu si trupesce si sufletesce, evocă sufletulu tatalui seu Severu si pre alu lui Comodu, că se capete usiurintia, dar unulu nu i-a respunsu, afara de sufletulu lui Comodu, dar nici Comodu nu-i spusese nimicu, care se-i folosésca, ci cu totulu din contra, îlu spariă si mai tare dicându-i:

„Vino mai aprôpe de justitia!“ (Diei te tragu in justitia pentru Severu). Apoi sufletulu lui Comodu in unu altu respunsu, inchiaie dicendu:

„Tu care ai in locuri ascunse o bôla anevoia de vindecatu!“**). Dar esemple sunt cu miile. Asemenea se spune si de Num'a Pompiliu, că a citatu chiar pre „Jupiteru“ in forma de demonu pre muntele Aventinu, intrebându-lu multe lucruri, cum se ornédie Rom'a, cum se faca drumuri si cum se constituiésca cele tienetôre de cultulu sacru etc. etc.

Fenomenele produse de magnetismulu animalu sunt unu misteriu, dar unu misteriu mai mare pentru cei ce nu credu in spirite. Ele voru fi neintielese de ratiunea omenesca si in viitoru — dice unu bunu filosofu.

Sariór'a, la 15. Septembrie 1883.

Sim. P. Simonu.

*) *Magnetismus als Urkraft*. Berlin, ed. 1872. p. 159. c. d. M.

**) Dione Cassiu tradusu in romanesc de A. Demetrescu.

Istori'a patriei in scólele romane.

Amu incercatu, dice autorulu cartei intitulate Germanii, amu incercatu a descoperi la Germani o simpatie óre-care pentru alte natiuni, dar n'amu isbutitu: Spiritulu nationalu de dincolo de Rin, nu trece fruntariile patriei.

In nici o tíera nu se cultiva cu mai multa ingrire spiritulu patriotismului cá in Germani'a.

Acolo, ne spune parintele Didonu, educatiunea in spiritulu nationalu, insufletita numai de patriotismu, incepe din clasele primarie si trece de aci in gimnasiu si din gimnasiu la universitati, actiunea crescendu mereu si agiungendu in universitate isi desfasiura energi'a sa totala!

„Cu cátu studiamu mai multu Alma Mater, cu atátu ajungemu la convingerea, cá ea erá intre tóte institutiunile imperiului aceea, care contribuie cu o eficacitate fara rivalu a forma patri'a germana. Daca scól'a face pe soldatu, universitatea forméza siefi. Colo, se exercita bratiulu; aici capulu. Tinerulu in scóla, ia cunoscintia de rass'a sa, intra in comuniune cu poetii, intieptii si cugetatorii si tóte individualitatile puternice carisunt personificatiunea cea mai inalta a patriei. *Elu se nutresce cu istori'a strabuniloru sei si culege cu entusiasmu de pre buzele invetiatoriloru sei profeti'a destinului gloriosu alu rasei sale si alu poporului seu.* Prin acésta vetiuesce, palpita, se maresce, se ridica sufletulu Germaniei“.

.... Daca istori'a peste totu, dice d. Cogalniceanu profesor, la 1843, facendu importanti'a Istoriei in universitatea din Iasi, este asia de interesanta in rezultatele sale; cu cátu mai multu trebuie se ne fie istori'a patriei, a locului unde amu vediutu diu'a? Istori'a nationala ne arata intemprarile, faptele strabuniloru nostri, cari prin mostenire sunt si ale nóstre. *Inim'a mi se bate când audu rostindu numele lui Alexandru celu bunu, alu lui Stefanu celu mare, alu lui Mihaiu Viteazulu.*

Da, domnii mei, nu me rusinezu a zice, cá acesti barbati pentru mine sunt mai multu de cáta Alexandru celu Mare, de cátu Anibal, decátu Cesar; *acestia sunt eroii lumiei, pe cându cei dintâi sunt eroii patriei mele.*“

Cine, cine mai aude, adi in scólele romane vorbindu-se cu asia caldura, cu atát'a interesu despre Istori'a patriei?

Noi, generatiunea care ne ridicamu, avemu in sufletulu nostru o durere mare, durere care vomu resbuna-o amaru: este durerea cá ne vedemu esiti de pe bancele scólei fara se fimu simtitu, se fimu auditu cá avemu o istoria si care e menirea ei!

Cu mân'a pe consciintia marturisimu si cu lacrimile in ochi trebuie se marturisimu lumiei, cá noi, tiner'a generatiune, amu avutu nenorocirea se trecemu prin nesce scoli, in care dascalii lipséu! 'Mi aducu aminte

si fostii mei colegi o potu adevéri mai bine, póte, cá trecendu prin scóla amu facutu Istori'a patriei fara se audimu vre-o explicatiune, fie chiar cátu de slaba, si asia este mai in tóte scólele de adi!

Ni se dicea de cátra profesor: Luati cartea nenorocitului Augustu Tr. Laurianu, si numerati filele, apoi numerati numerulu dileloru de lectiune la istoria si impartiti numerulu fileloru in numeru egalu pentru fie-care di de lectie!

Si ne mai miramu cá n'avemu simtire in noi si ne mai miramu cá generatiunea care se ridica pare a fi o figura palida, lipsita cu totul de viétia?!

Noue ni se pareá atunci, cându eramu prin scóla, cá istori'a este lucrulu celu mai de prisosu si cá n'ai de cátu se cetesci pána se memorezi câte-va foi si istori'a íti este supusa! Asia ne obicínui-se dascalulu. Nu sciamu cáta putere, cáta viétia, ce focu si cáta invetiatura póte trage unu omu pentru folosulu némului seu din priceperea istoriei nationale.

Acumu cându esiti in lume, ne-amu apucatu si noi cu dintii de cele ce potu face binele patriei vedemu, simtimu cá ne lipsesce ceva si cá atunci cându voimu se privimu inderet, ni se intuneca vederea si poticnimu!

Nimeni nu ne spusese cá: dupa privirea lumiei, dupa minunile naturei, nimicu nu este mai interesantu, mai maretu, mai vrednicu de luare aminte decátu istori'a.

Nimeni nu ne atrasese luarea aminte cá istori'a: este testamentulu lasatu de cátra strabuni la stranepotii lor, cá se le slujésca de talmacire timpului de fatia si de povetiuire timpului viitoru!

Si profesorulu nostru de istoria n'a disu nici-odata vorbe cá acestea: „Pentru mine batali'a dela Resboieni are mai mare interesu de cátu lupt'a dela Termopile, si isbandile dela Rahov'a si Calugareni, ími paru mai stralucite de cátu cele dela Maratonu si Salamin'a“ *pentru-cá sunt câstigate de Romani.*“

N'amu auditu pe profesorulu nostru dicendu cá: Sucév'a si Târgovistea trebuescu se pretiúesca pentru Romani mai multu de cátu Spart'a si Aten'a:

Cá Baia, pentru straini este unu satu cá tóte satele: ér pentru Romani ea trebuesce se pretiúesca mai multu de cátu Corintulu, pentru-cá in Baia, Regele Ungariei Mateiu Corvinulu, vítézulu vitejiloru, craiulu crailoru, ranitu de sabi'a Moldoveniloru fu pusu pe fuga si uitá drumulu patriei nóstre.

Socoteli de astea nimeni nu ne facea! Se vede cá profesorii nostri de istoria nu voiáu se faca amestecarea matematicei cu istori'a!

Dar uitasemu cá amu spusu mai susu, cá nici o explicare nu ni se facea de cátra dascalii!

Ce o fi fostu caus'a?

O fi fostu de o natura filosofica, adevca ómeni cari nu se aprindu pentru tóte nimicurile, mai scii? póte c'o fi fostu si ast'a!...

Dar, ori-cine va fi fostu caus'a, sciu că efectulu este si se vede in neprocopsé'la nóstra!

Si, adi, când cetimu si noi câte o filă scrisa de câte unu bietu omu, caruia i-a batutu inim'a pentru faptele stramosiesci, simtimu ca ni se bate si noue inim'a si că ni se lumineadia mintea si de bucurie ne curgu lacramile siróie!

Si dicemu ce sublima, ce trebuinciósa este istori'a.

Patriotismulu dicu unii: este mai multu de cătu o pasiune, mai multu de cătu o virtute, este sufletulu chiaru alu unui poporu!

Dar pe cătu de multu li se vorbia scolariloru, in timpii cei vechi, despre patriotismu, pe atātu de puçinu li se vorbesce celoru de adi de acestu patriotismu la istori'a Patriei.

Ne-amu civilisatu! Amu progresatu!

Ei! Alta data nu se facea de catre profesori politic'a si patriotismulu pentru Chivernisé'la, ci pentru luminarea tinerimei; si foculu inimei loru nu erá versatu departe de caus'a patriei, ci numai si numai pentru binele ei!

De aceea le batea inim'a cându vorbén de istori'a patriei celoru din vechime si de aceea cei de adi n'au timpu se se ocupe cu parada de patriotismu!

Cei de demultu pecatueau, in istorie, prin escesu de patriotismu, cei de adi prin crima de indiferentismu: .

Cei dintăiu inse, au produsu cetatieni, cei din urma nu scimu ce!

Preferimu pe cei dintăiu si dandule locul de onóre in memori'a nóstra, ne mândrimu ca putemu se'i luamu de pilda.

Preferimu pe profesorii de istorie din trecutu, pentru-ca ei n'ayéu de cătu o losinca: patri'a inainte de tóte! Bogati'a patriei o doriau mai multu de cătu imbogatirea loru. Patriotismulu loru nu serusinau a'lu manifesta si a'lu pune mai pre susu de discutiune.

Inse, istori'a judeca pe toti căti o nesocotescu*).

(Din Revist'a Societatiei: „Sentinela Romanismului“).

Alecsandru I. Şontiu.

Cocosiulu selbaticu.

I.

In cele mai multe părți ale Europei, unde sunt munti si paduri intinse, prin urmare si in tierile locuite de romani se afla dóue specii de paseri, cari se tínu de un'a si aceea-si familia si cari, din caus'a carnei loru celei gustóse, sunt pretutindenea fórte adese-ori cautate de venatori.

*) Noi ne temeamu ca studiulu istoriei nationale in Romani'a va cadea acolo unde a arata acésta tinerime zelósa. Urmariamu nepasarea de istoria inca de pre la anii 1862—1866, pre cându publicau documente Papiu, Odobescu, Hasdeu si a. Ei, nu aveau publicu pentru istoria. Este si acesta una fructu alu realismului modernu.

Red.

In liniile urmatóre noi vomu insira pe rendu tóte numirile poporane ale acestoru dóue specii de paseri, dupa cumu ni le-au spusu mai multi romani din Bucovina si in deosebi V. Flocea din Câmpulu-lungu, V. Deacu din Vatr'a-Dornei si dlu P. Ursulu din Căndreni, alaturandu-le totodata si o scurta descriere.

Vomu incepe asia dara mai întăiu cu speci'a cea mai mare, care este podób'a muntiloru nostri. Aceea e cea urmatóre:

Cocosiulu-selbaticu, Cocosiu-de-sihla *) Cocosiu-mare, Gotcanu-de-munte, Gotcanu de-sihla, Gotcanu-mare, fem. Gaina selbaticu, Gaina-de-munte, Gotca-pestritia, lat. Tetrao urogallus L. germ. das Auerhuhn.

Penele de pe spate ale acestei specii de cocosiu sunt negrii presurate cu puncte si pete cenusii si ruginii; templele si barbi'a negrii; gătulu cenusiu inchisu; ingununchiturile cafenii si impestritiate cu puncte negre; códa négra cu puçine pete albe; peptulu verde stralucitoriu; ochii cafenii imprejurati cu o pata rosia; capulu si partea superióra a gătului sunt negrii si vergate cu galbinu; aprinsu si cafeniu-intunecatu. Gain'a e rosietica; patata cu negru si multu mai mica cá cocosiulu, care are marimea unui curcanu.

Cocosiulu acést'a petrece numai prin muntii cei mai inalti in apropierea isvóreloru si a rúriloru, unde se nutrescu cu diferite pomisióre, grauntie, muguri si semintie de diferiti arbori, cu buruene si insecte. Diu'a siede dimpreuna cu gain'a si cu puii sei mai multu pe pamentu; éra nóptea se urca pe cei mai mari si mai inalti arbori. Mai târdiu inse, dupa ce crescú puii mari, atātu be-trăniu cătu acést'a nu petrecu mai multu pe josu, ci stau mai neintreruptu pe vírfurile arboriloru si atunci este fórte greu venatoriloru sè se apropie de densii si se-i impusce.

Primavér'a pe timpul inparecherii, carea urméza dela finea lui Martie si pâna la inceputulu lui Maiu, aprinsu fiindu cocosiulu acést'a de dorulu ce-lu ametiesce, se urca pe vírfulu arboriloru si de acolo striga pe gaini. Elu face atunci atăt'a sgomotu, încātu nu aude si nu vede nimic'a din cele ce se petrecu in jurulu lui. Gainele, audindu-i strigatulu, sosescu din tóte părtilé, si cocosiulu umflându-si gusi'a si rotindu códa cá curcanulu, se cobóra la ele pe verdéti'a de sub arbori. In acestu timpu, stându cine-va la pânda, in reversatulu zoriloru póte se-lu impusce fórte usioru, căci elu e asia de aprinsu, încātu nici detunaturile de pusca nu-lu sparia.

II.

A dou'a specie de cocosiu selbaticu este cea urmatóre: Cocosiu de padure, cocosiu selbaticu micu, cocosiu de câmpu, Gotcanu micu, Gotcanu de câmpu fem. Gotca de padure, Gotca

*) Acea parte de padure tinera si désa, in midiulóculu cărei'a numai fórte cu greu poti strabate, se numéscé de către romani din Bucovina: selba pl. selbe si selbi; selhelba pl. selhelbi; silba, silha si sihla.

négra¹⁾ si Gaina de padure, lat. Tetrao tetrix L. germ. *das Birkhuhn*.

Cocosiulu de padure este ce-va mai micu ca cocosiulu domesticu. Penele lui sunt negre, vinete si cenusii, câte c'unu punctu albu la aripi si códa, care sta radicata in susu, luându form'a incovaiata a unei lire. Ochii lui cu sprincene stacosii suntu patrundietori ca ai vulturului; cioculu 'i este incovaiatu si piciórele incaltiate. Gain'a este mai mica de câtu cocosiulu; penele ei sémàna la colóre cu ale Potèrnichei, la arípi si códa sunt asemenea cu pete albe. Ea se óua siese pana la siepte óue, cari sunt albicióse si patate cu pete cafenii.

Cocosiulu acesta petrece mai multu numai prin paduri si prin locurile cele deschise ale muntiloru, adeca prin lucini, preluci²⁾ catiuni³⁾ si pe siestine⁴⁾ de unde se vede ca a capetatu la Romani si numirea de Cocosiu de padure sau Cocosiu de câmpu, se intielege ca de câmpu muntenescu.

Spunu romanii din Bucovin'a, ca primavér'a pe timpulu inpareherii adeseori se stringu mai multi cocosi de acestia la unu locu, uneori si pana la cincidieci, si incepu a se muscá cu ciocurile si a se bate cu aripele unulu pre altulu, éra gainele stau i se uita cu desfatare la dènsii se véda care va esí invingatoriu si care va remànea invinsu. In timpulu acesta se ducu vèntatorii, unde sciu ca se aduna, si acolo facu apoi colibe de cetina, din cari 'i inpusca cu cea mai mare inlesnire, càci ei fiindu fòrte infocati in lupt'a loru, nu бага de sama, nu se sparie nici nu fugu din locu.

(Dupa „Ornitologi'a poporana romana“).

PARTEA OFICIALA.

Procesu verbalu

alu comitetului Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, luatú in siedint'a ordinara dela 22 Martie st. n. 1884.

Presiedinte: Iacobu Bolog'a, vice-presiedinte. Membrii presenti: D. baronu Ursu, E. Macelariu, I. Popescu, B. P. Harsianu, P. Cosm'a, C. Stezariu, V. Romanu, E. Brote.

Secretariu: Dr. D. P. Barcianu.

33. Oficiulu vice-comitiale alu comitatului Albei-inferióre, prin adres'a sa de dtto 6 Fauru a. c. cere, din incidentulu convocarei adunarei generale a despartimentului VII (Alb'a-

¹⁾ B. Nanianu, op. cit. p. 101.

²⁾ „Preluca“ insémna o poenitia incungiurata din tóte partile de padure. Cuvèntulu acesta este fòrte usitatu in Bucovin'a, mai alesu in partile dela munte, unde se afla si o multime de munti si déluri cu acésta numire.

³⁾ „Catiunu“ insémna un feliu de padure mica, dara tufósa. Mai insémna cuvèntulu acesta inca si unu locu fòrte inaltu si priporosu, unde numai scatiaràndute te poti suí, almintrelea nu.

⁴⁾ „Siestina“ insemnédia: siesu de munte.

Iuli'a) deslusiri despre infintiarea despartieminteloru si despre scopulu loru, precúm si presentarea statutelor. (Nr. 52/1884.)

Comitetulu decide a trimite mentionatului oficiu vice-comitalu câte 1 exemplariu din statutele Asociatiunei si din regulamentul specialu, in care prin §. 5 se norméza scopulu infintiarei despartieminteloru, aretandu totodata, cà despartiemintele s'au infintiatu prin conclusulu adusu in siedint'a publica a adunarei generale a Asociatiunei dela Siomcut'a de dtto 11 Augustu 1869 in presentia organului gubernialu, care cà totdeuna a functionatu cá comisariu, si cà de atunci incóci ele functionéza in diferite parti ale tierei, fàra nici o suferare din partea organeloru administrative si fàra cà se fie obvenitu vre-unu casu, in care adunarile loru sè se fi abatutu dela chiamarea loru normata in regulamentu.

34. Dlu P. Cosm'a, presenta in conformitate cu insarcinarea de sub Nr. 54 de dtto 15 Fauru a. c., parerea sa despre starea afacerii cu lasamentulu lui I. Ţiŷie din Deesiu. Din actele relative resulta, cà s'au testatu de I. Ţiŷie prin testamentu in proprietatea Asociatiunei cas'a de sub Nr. cart. fund. Nr. 308 A + I ord. cu aceea, cà dreptulu de usufructu se-lu aiba pàna va traí nevast'a sa, adaogàndu, cà daca va putea zidí pe acelu locu o casa solida si mai acomodata, acésta sè se folosésca pentru scól'a de fetitie de confessiunea gr. cat. si gr. orient., sau de cuartiru pentru invetiátóre si preotu, care va instituí fetele in limb'a romanésca, remanendu dreptulu de proprietate pe lângã Asociatiunea numita. Prin o copie simpla aflatóre intre acte, si luata dupa unu protocolu compusu la 18 Aprilie 1875 in Deesiu cu ocaziunea depunerei testamentului la tribunalu, se afirma prin esmisiu judecatorescu, cà testatorele si-ar fi exprimatú dorint'a, cá executorulu testamentului se fie avocatulu Gavriilu Manu, si cà in casulu acél'a, càndu Asociatiunea n'ar afla de posibila implinirea dorintiei lui cuprinsa in testamentulu scrisu, cà adeca cas'a sa sau valórea acelei'a se o intrebuintieze pentru sustinerea respective infintiarea unei scóle romane de fetitie in Deesiu, pretiulu casei sè se capitaliseze pàna càndu va ajunge la sum'a de 1000 fl. din care sè se formeze o fundatiune separata sub numele de „fundatiunea lui Ioanu Ţiŷie,“ ér din venitululu anualu alu acelei'a sè se ajutoredie tineri romani seraci, dara eminenti, dupa placulu Asociatiunei, inse *ceteris paribus* se aiba preferentia rudele lui si ale nevastei Anisi'a n. Papu.

Cas'a si curtea amintita, prin actulu de imposessionare s'a predatu Asociatiunei; avèndu inse veduv'a dreptulu de usufructu, si acést'a fiindu rescumperatu mai in urma de dlu avocatulu Gavriilu Manu, care fu incredintiatu de comitetulu Asociatiunei cu representarea intereselorú acesteia, la informatiunile si sfatulu primitu dela densulu, comitetulu s'a invoitu cá susnumit'a realitate sè se vènda prin licitatie, astfelu cá jumetate din pretiulu vendiarei se o capete avocatulu pentru dreptulu seu de usufructu, ér cealalta jumetate se intre in fondulu Asociatiunei. La cererea dlui avocatulu plenipotentiatu, care devení insusi incàtu-va angajatú in cauza, s'a insarcinatu din partea comitetului prin adres'a de dtto 4 Ianuariu 1882 Nr. 5 dlu avocatulu A. Munteanu din Deesiu cu executarea vinderei.

Responsulu dlui avocatulu A. Munteanu a urmatu abia in 28 Ianuarie 1884, aretandu, cà s'a aflatu unu cumperatoru din màna libera, care pentru casa si curte dimpreuna cu drep-

tulu de competență din pădurile comunale și dreptulu de crâsmăritu după $\frac{1}{3}$ anticua, ofera 710 fl., din care sum'a de 355 fl. ar veni pe partea Asociațiunii, avendu a se plăti în decursu de 2—3 ani și fiindu asigurati pupilaru.

Unu proiectu de contractu încheiatu cu acestu cumpătoru se prezenta spre întarire, adaogându-se, că o încercare de dtto 30 Aprilie 1882, de a vinde realitatea amintita prin licitațiune publică, a avutu de resultatu, că ofertulu celu mai mare numai sum'a de 707 fl. v. a., precum se dovedesce prin protocolulu de licitație alaturatu la raportu. (Nr. ex. 33/1884).

— Comitétulu, avendu în vedere mai marea siguranța ce-i oferă pentru partea cuvenita Asociațiunii, cumpătorulu și condițiile cuprinse în protocolulu de licitație de dtto 30 Aprilie 1882, nu pôte aprobă contractulu încheiatu cu cumpătorulu din mâna liberă, cu valóre dela 1 Maiu 1883, ci îndruma pe avocatulu seu plenipotentiatu D. A. Munteanu, a se conformă, în caus'a vëndiarei realității desamintite, protocolulu de licitație de dtto 30 Aprilie 1882 și pe bas'a condițiilor cuprinse întrensulu se încheie contractu cu cumpătorulu amintitu în acestu protocolu, avendu a se stabili și interesele cuvenite cu începere dela 1-a Maiu 1882.

Èr ce privesce precisarea menirei fundatiei ce se va face din sum'a încassata pe sam'a Asociațiunii, dlu executoru legalu alu testamentulu G. Manu, se fie recercatu a prezenta o copie legalisata de pe protocolulu luat cu ocaziunea depunerii testamentulu la tribunalulu din Deesiu în anul 1875.

35. Comisiunea esmisa din ședinți'a comitetulu de dtto 10 Iulie Nr. 194/1883, cu scopu de a studiá afacerea înființării proiectate a societății „Andreiane” pe terenulu despartimentulu IV (Sas-Sebesiu) și statutele acestei societăți prezentate comitetulu pentru întarire — prezenta raportulu seu. Din acest'a resulta, că societatea a cărei înființare se intenționează după proiectulu de statute, ar fi o societate independentă, care cu Asociațiunea transilvană și comitetulu acesteia, ar sta numai în o legatură nominală și puțină definită; fără a se putea aduce în conformitate cu prescrierile regulamentulu pentru despartiment și cu statutele Asociațiunii. (Nr. ex. 85/1883).

— Comitétulu, avendu în vedere, că „societatea Andreiana”, ce are a se înființá pe teritoriulu despartimentulu IV (Sas-Sebesiu) alu Asociațiunii transilvane, după proiectulu de statute și după natur'a lucrulu, este o societate de sine statătoare, care între marginile statuteloru Asociațiunii nu se pôte pune sub control'a și conducerea despartimentulu Asociațiunii transilvane, nu se simte îndreptățitu nici de a revedea statutele „societății Andreane”, nici de ale prezenta locurilor mai înalte spre aprobare. Dacă înse se mai sustine ide'a pentru înființarea acelei societăți, fundatorii ei voru avea sè se acomodeze legiloru și dispozițiiloru guberniale, ce privescu reuniunile și se-si procure însusi întarirea statuteloru.

De ôre-ce înse sum'a de 235 fl. încassata pentru societatea amintită și de prezentu aflătoare în depositu la institutul „Albin'a” este încassata prin adunarea generală a despartimentulu IV alu Asociațiunii transilvane dela membrii sei, ea se considera de averea acestei Asociațiuni, și comitetulu despartimentulu e provocatu prin acest'a a o transpune comitetulu Asociațiunii.

36. Oficiulu reg. ung. pentru demesurarea competențelor erariale prezenta:

a) O provocare de platire a sumei de 200 fl., după legatulu de 2000 fl. făcutu Asociațiunii de repausatulu S. Balomiri din Sas-Sebesiu.

b) O provocare de platire a sumei de 20 fl. după legatulu de 200 fl. făcutu Asociațiunii de repausatulu P. Hódrea din Resinari.

c) O provocare de platire a sumei de 576 fl. că taxa de transcriere a casei cumpérate.

— Comitétulu, avendu în vedere, că legatulu făcutu Asociațiunii de repausatulu S. Balomiri, are se între în posesiunea acesteia numai după mórtea sotiei numitului testatoru, mai departe avendu în vedere, că atât acestu legatu, câtu și celu făcutu de P. Hódrea are se fie folositu pentru scopuri umanitare și literare, și în fine avendu în vedere, că cu alta ocaziune s'a cerutu a se plăti după averea imobilă a Asociațiunii și ecuivalentulu, prin ce se însărcinează Asociațiunea preste mesură, — decide a face recursu la directiunea financiară, pentru a se scuti Asociațiunea de platirea amintiteloru taxe. Cu afacerea recursulu se însărcinează membrulu B. P. Harsianu.

37. Ioanu Borcea, fauru în Saliste, recomanda pentru vre-unu ajutoriu pe invetiacei Ioanu Curteanu și Dumitru Carlovetiu. (Nr. ex. 61/1884).

— Nefindu ajutóre disponibile pentru invetiacei de meserie, cererea nu se pôte luá în considerare.

38. I. Oncescu, cassariu alu despartimentulu IV (Sebesiu) arata, că s'a insinuat că membru nou Ioanu Alamooreanu de Alamoru, parochu gr. or. în Alamoru, depunendu tacs'a de membru și pentru diploma, precum și că a depus tacs'a pentru diploma George Popu, comerciantu în Mercurea, membru ordinariu vechiu. (Nr. ex. 60/1884).

— Spre știința, avendu a se face dispoziție pentru trimiterea „Transilvaniei” membrulu I. Alamooreanu, èr diplom'a pentru densulu se va trimite după adunarea generală viitoare, care are se primésca pre membrii, cari se voru insinua că atari, în decursulu anulu.

39. Dlu Atanasiu Cototiu, protopopu și presidentu alu senatulu scolasticu gr. cat. din Siomcut'a, mulțamește în numele senatulu pentru ajutoriulu de 100 fl. votatu scólei confesionale din Siomcut'a. (Nr. ex. 57/1884).

— Spre știința.

40. Dlu Alimpiu Barboloviciu vicariu for. gr. cat. alu Silvaniei, că presidentu alu senatulu scolasticu gr. cat. din Simleu, se róga în numele senatulu pentru acordarea și pe anulu 1884 a ajutoriulu de 100 fl. pentru scól'a confesională gr. cat. din Simleu. (Nr. 74/1884).

— Cererea fiindu întemeiată, se votéza pentru scól'a română gr. cat. din Simleu unu ajutoriu de 100 fl. pre anulu 1884, din sum'a ce-a remasu disponibilă din pozițiunea preliminară în budgetu pentru ajutorarea scóleloru.

41. Dlu Mateiu Nicol'a prezenta în conformitate cu cererea comitetulu de dtto 15 Fauru a. c. Nr. 54/1884 unu

proiectu de contractu cu erariulu pentru esarendarea morii ce apartine lasamentului lui A. Iancu. (Nr. ex. 67/1884).

— Proiectulu de contractu se preda dlui B. P. Harsianu cá cunoscatoriulu alu relatiuniloru urbariale din tñutul muntiloru apuseni pentru studiare si dare de parere.

42. Dlu advocatu Dr. Absolonu Todea din Cãmpeni, cere informatiune, daca pentru anulu curentu, pãna la hotãrrea definitiva in caus'a remasului lui Avramu Iancu, se dau in arenda pamenturile aratãre, ce apartinu acelu lasamentu si care au fostu pãna acum folosite de parochulu Ioanu Iancu. (Nr. ex. 68/1884).

— Comitetul, avẽdu in vedere, cá in anulu curentu, caus'a cu lasamentulu lui Avramu Iancu, nu se va terminã asia, cá sã se pãta punã la cale vinderea remasului inca in decursulu verei, este invoitu a se esarendã pamenturile aratãre si celelalte cu conditiile din trecutu, sau si mai avantajiosu, inse cu rezervarea dreptului de a nu fi prin acẽst'a impedecatu la esecutãrea eventuala a conclusului adunarei generale din Deesiu din anulu 1882 in privint'a vinderei remasului. Dlu Dr. Absolonu Todea e insarcinatu a face pasii necesari pentru incheierea contractului de esarendare.

43. Dlu Alimpiu Barboloviciu vicariu si directoru alu despartimentului XI (Simleu) reclama trimiterea fãiei „Transilvani'a“ pentru membrii vechi Andreiu Cosm'a proprietariu in Supurulu de susu si dõmn'a Mari'a Cosm'a totu de acolo. (Nr. ex. 66/1884).

— Sã se avizeze administratiunea fãiei „Transilvani'a“ a trimite 1 esemplariu membriloru amintiti.

44. Ioanu Guguianu, studentu la academi'a de silviculturã in Schemnitz in anulu I. si stipendistu alu Asociatiunei, presenta cuitanti'a pentru ratele III si IV ale stipendiului de 300 fl. votatu pentru anulu scolasticu 1883/4 si alatura si indicele, din cari se vede, cá la esamenulu sau colloquiulu semestralu din matematica a raportatu calculu de neindustulitoru, fiindu relegatu la repetirea esamenului din matematica in lun'a lui Octombre anulu scolasticu 1884/5.

Secretariulu, din motivulu, cá stipendiile votate s'au conferitu in conditiunea de a se dovedã progresu bunu in studii, ceea ce stipendistulu I. Guguianu nu a implinitu, propune sistarea platirei ratelor ulterioãre din stipendiu. (Nr. ex. 76/1884).

Cu 5 voturi contr'a a 4 voturi.

— Comitetul decide a se eliberã stipendistului I. Guguianu si ratele ulterioãre ale stipendiului.

45. Membrulu B. P. Harsianu insinua in contr'a decisului de sub Nr. precedentu, votu separatu.

— Spre sciintia.

Sibiu d. u. s.

Iacobu Bolog'a m. p.,
vice-presiedinte.

Dr. D. P. Barcianu m. p.,
secretariu alu II-lea.

Autenticarea acestui procesu verbale se concrede domniloru: Macelariu, Popescu, Cosm'a.

E. Macelariu m. p.

I. Popescu m. p.

P. Cosm'a m. p.

Invitare de prenumeratiune.

In controvers'a despre genes'a si originea poporului romanu, despre continuitatea lui pre teritoriulu Daciei traiane, cátu si despre latinitatea limbii romane, carea mai multu de unu seclu ocupa lumea scientifica streina si romana — opiniunea scriitoriloru romani s'a luat tare puãinu in considerare; caus'a se pãte usioru esplicã prin aceea, cá scriitorii straini, cu prea rari esceptiuni nu ne cunosc limb'a, si literatur'a nõstra, privita la acẽsta controversa; de aci devine, cá in acestu procesu scientificu, unde se disputa despre atributele cele mai sãnte si mai pretioãse unui poporu, despre titlurile de dreptu de origine si descendintia — mãndri'a si glori'a fie-carui poporu, — se judeca si se decide de noi fara noi, pe bas'a unor supositiuni false si fictive, produse de contrarii nostri dreptu materialu istoricu pentru sustinerea asertiuniloru loru arbitrare, siguri a nu intimpinã din partea nõstra nici o respingere in opiniunea publica neromana.

Sulzer, Engel, Roesler, Hunfalvy, Iirecek, Schafarik, Pic. s. a. s'au nisuitu din resputeri a mistificã acẽsta controversa in espresulu scopu, de a revindecã dreptulu de mostenire pre pamentulu Daciei in favõrea connationaliloru loru slavi, maghiari si germano-sasi.

Imprejurarea semnificativa si caracteristica, cá mai tãte scrierile susu-citatoru invetiati au aparutu numai in limb'a germana, ne indrumãza a presupune cu dreptu cuventu, cá tãnt'a acestoru scrieri e indreptata esclusivu intr'acolo, a sãduce si a falsificã opiniunea poporului germanu in favorulu respectiveloru popãra si firece, in contr'a nõstra.

Importanti'a reprezentarii si apararii intereselor nõstre in limb'a germana este dara evidenta si nedubitabila; noi trebue se pasimu pe acelasi terenu, pe carele se lupta contrarii nostri, si se-i combatemu in aceea si limba.

Au aparutu in decursulu anului 1883 unu studiu istoricu-criticu si etimologicu sub titlulu: „Romanii in literatur'a streina“, de eruditulu si binemeritatu nostru compatriotu domnulu V. Maniu, membru academie romane si secretariu alu sectiunei istorice; acestu opu tratãza intre altele despre:

Memoriulu asupr'a societatii archeologice din Banatu si asupr'a scrieriloru istorice din 1880—1881;

Anonimulu Notariu alu Regelui Bela, de Rethy, istori'a cuvintelor: biserica si mãntuire, din limb'a romana; materialu lexicu romanescu in vocabularulu magiaru.

Ce erau Comanii, Pisenii, Bisenii, Ausonii, din Olteni'a, Timisian'a, Transilvani'a, Bucovin'a, Basarabi'a? din Comani'a Panonica si Comani'a Moldovei? Opiniunile lui Schafarik, Gebhardy, Pray, N. Choniates, A. Compnena, Roeszler, Réthy. — Craiulu Ion. Datinile si credintiele Comane;

Latinitatea limbii romane de parintele Goldis, insoãite de recensãunea critica;

Istori'a popõreloru din Europa resaritentã, de L. Diefenbach, cu glosse;

Originile Romaniloru (*Abstammung der Rumänen*) de Pic, insoãtitu de unu tratatu istoricu-criticu si etnologicu, asuprã

punctelor: vechimea și originea Românilor din peninsula Herculii; continuitatea neîntreruptă, individualitatea națională a poporului românesc în Dacia Traiană, domniile romane în ambele Dacii, Expansiunea Românilor; vechimea bisericii românești în Dacia Traiană etc.

Precum se poate ușor înțelege din acestu sumariu, dl. Maniu le răspunde cu o rară elocvență și cu argumente neresturnabile la toți acei învețiați streimi, demascându-le tînt'a și scopurile lor egoistice în scrierile lor, constatîndu falsificarea și rătăcirile lor și clarificîndu faptele și adevărul istoric; acestu studiu este înscris în limb'a română, de sî elu e îndreptat în prim'a linie la adres'a adversarilor nostri, dintre cari, cumu diseiu mai susu, prea pușini voru posede atîta cunoștința a limbei nîstre, spre a putea înțelege pre deplinu cuprinsulu acestui studiu.

Cugetîndu asia-dara, ca acestu studiu, tradusu în limb'a germană s'ar înalța la adevărata valîre, m'amu insarcinat cu autorisarea dlui Maniu, a efectuî acîsta traducere.

Durere înse, cercarile mele pentru publicarea acestei traduceri în organele periodice germane pentru științele istorice au remasu zadarnice și astufelu nu-mi rămîne, decîtu a me insarcina acuma și cu tiparirea și edarea acestui studiu în form'a unei broșuri, recurgîndu la spriginulu publicului român pentru acoperirea șeselor de tipariu etc. prin prenumeratiunea anticipativă la acestu opu, carele va apărea în limb'a germană sub titlulu:

Zur Geschichtsforschung über die Rumänen.

Historisch-kritische und ethnologische Studien von V. Maniu.

cuprîndîndu camu la 10 cîle, formatu octavu. Pretiulu unui esemplariu broșurat 1 fl. 50 cr., s'au lei 3.50.

Nevoindu a profita din edarea acestui opu, observu nu-mai pentru orientarea onor. prenumeranti, cî din escedintulu, carele ar rezulta din vîndîrea opului, se va tipari unu numeru equivalentu de esemplare spre distribuire gratuită pe la Academii, Universitati și alte institute și societati științifice, pe la diare și alte organe periodice, cîtu și pe la barbati de știința și litere în Austro-Ungaria, Germania etc.

Apelîndu asia dara în interesulu cașelor nîstre celoru mai sînte, atîtu de hulite și trase impinse de adversarii nostri — la ajutoriulu inteliginției și p. t. publicu român, vînu prin acîsta a'i recerca se binevoiesca a spriginî întreprînderea nîstra prin prenumeratiuni anticipative cîtu de numerîse.

Prenumeratiunile sunt a se trimite la adresa: *P. Broșteanu, Resicza* (Banatu), celu mutu pîna la finea lui Martie st. v. a. c. *)

Pretiulu de prenumeratiune se va solvi la primirea opului.

Resiția-mont., Februarie 1884.

Cu distînsa stima
P. Broșteanu.

Bibliografia.

— Siese-dieci și patru cuvînte sau predice ale celui dintru sînti parintelui nostru Ioanu Chrysostomulu, estrase din operele acestui mare parinte și dascalu alu bisericii creștine ortodoxe, de Dr. Carl Joseph Hefele, profesorulu de teologie la Tübingen. Traduse românesc și ordînduite duple duminecele și serbatoriile anuale ale bisericii ortodoxe de Episcopulu de Romanu Melchisedec. Contîne 560 pagine. București 1883, Tipografi'a cîrtilor bisericesci, strad'a Principatelor-Unite.

— Institutii filosofice, prelucrate de Dr. Vasiliu Lucaciu, profesorulu de relig. gr. cath. și de limb'a și literatur'a română în gimn. sup. cath. în Satu-mare. Cartea II metafisica. Contîne 793 pagine. Pretiulu 2 fl. 80 cr. Satu-mare 1882. Tipografi'a Libera.

— Rendu'el'a vecerniei de Sîmbata sîr'a puse pe cele 8 glasuri întrebuintiate în biseric'a ortodoxă română, prelucrate și scrise pe notatiunea liniară de Gavriilu Musicescu, profesorulu de armonie la Conservatoriu, șiefu corului metropolitanu din Iasi. Gheorghie J. Dima, profesorulu de muzică la liceulu naționalu, primu cantoru la biseric'a Sf. Spiridonu din Iasi. Grigorie J. Gheorghiu, profesorulu de muzică biser. la seminariulu Socol'a, cantoru la sf. metropolie din Iasi. Tiparita cu cheltu'el'a preasîntiei sale D. D. Melchisedec, episcopulu de Romanu etc. etc. Proprietatea autorilor — Tîte drepturile rezervate. Se afla de vîndîre în Iasi la autori. Contîne 96 pagine. Pretiulu 4 lei.

— Istori'a bisericii românești unite cu Rom'a dela începutulu creștinismului pîna în dilele nîstre de Dr. Alesandru V. Gram'a, profesorulu. Contîne 222 pagine. Pretiulu 1 fl. 50 cr. Blasiu 1884. Cu tipariulu seminariulu arhidieceșanu.

— Indreptariu practiculu pentru pastorii suftetesci, compusu de Titu Budu, parochu, protopopulu și asesoru cînsistorialu. Contîne 702 pagine. Pretiulu 2 fl. 50 cr. Gherla 1883. Cu literele tipografiei diecesane. O carte fîrte necesară pentru parochi în funcțiunile lor multiple afara de biserică.

— Anuarulu biuroului geologicu anulu 1882—3 Nr. 1. București 1884. Contîne 114 pagine. Din stabilimentulu graficu: Socecu & Teclu, strad'a Berzi 96.

— Rumänische Militär-Sprache. Ein Handbuch für Officiere im Verkehre mit Untergebenen und für Kadettenschulen, von Basilius Sangeorzanu, k. k. Lieutenant in der Reserve im 43. Linien-Infant.-Regimente. Wien 1883. Druck und Verlag von L. W. Seidel & Sohn. Contîne 200 pagine. Pretiulu 80 cr.

— A neologismusok kerdése a Román nyelvben, írta Dr. Sterka Siulutiu Aurél. Budapest 1883. Kőcsi

*) Nu este prea tîrdu nici acuma. Trebuie se ne apărâmu cașele nîstre cu tîta energi'a în limbile Europei. Red.

Sándor utóda könyvnyomdájából. Muzeum-körut 10 sz. Contine 37 pagine.

— Rolulu Monumenteloru in istori'a unui Poporu. Monumentulu Plevnei, Memoriu cetitu in siedinti'a Ateneului dela 3/15 Noemvre 1883 de C. Esarcu. Bucuresci 1883. Tipografi'a „Romanulu“ Carolu Göbl strad'a Doamnei 14. Contine 16 pagine.

— Recursulu P. S. S. Archiereului Calistratu Orlénu Barladeanu inaintea inaltei curti de casatiune si de justitie. Requisitoriulu in virtutea caruia d. Procuroru generalu George Filitti, a decinatu competinti'a inaltei curti de a judecă acestu recursu, decisiunea inaltei curti, prin care se admite declinatoriulu de copetintia ridicatu de d. Procuroru Generalu. Bucuresci 1884. Tipografi'a curtii regale, proprii F. Göbl fii pasagiulu romanu 12. Contine 27 pagine.

— Istori'a literaturii romane, in usulu tinerimei studiöse de Ioanu Lazariciu profesoru. Contine 174 pagine. Pretiulu 1 fl. v. a. Sibiu 1884 Tipariulu si editur'a lui W. Krafft.

— Economi'a nationala, schitie asupra starii economice a Romaniei in secolulu alu 18-lea. Memoriu cetitu in siedinti'a Academiei romane dela 6 Noembre 1881 de P. S. Aurelianu, membru alu Academiei romane. Contine 159 pagine. Pretiulu 2 lei si 50 bani. Bucuresci 1882. Tipografi'a Academiei romane (Laboratorii romani), strad'a Academiei, 26.

— Higien'a poporală cu privire la „Sateanulu romanu“, invetiaturi practice pentru preoti, invetiatori, seminare, scóle normale, licee si pentru toti aceia cari tñnu la sanatatea poporului dela tíera, cu figuri in textu de Dr. G. Vui'a, medicu la baile din Mehadi'a si profesoru de Higiena la institutulu teologicu-pedagogicu din Arad. Contine 118 pagine. Pretiulu 1 fl. = 2 lei 50 bani. Aradu 1884. Tipografi'a romana diecesana.

— („Scól'a Practica.“) Magazinul de lectiuni si materii pentru instructiunea primara, de Vasile Petri, si-a incheiatu, cu numerulu pro Martisioru a. c., tomulu II. si deschide prenumeratiune la tomulu III. (Aprile 1884 — Martisioru 1885) tomu carele, pãna se va infintia in Naseudu tipografi'a proiectata, va aparé si elu, ca si tomurile precedente, in 12 numere mensuale, de câte doue cóle fia-care, si va costá pe anulu intregu: pentru Austr'o-Ungari'a 3 fl., pentru Romani'a 10 lei noi, respunsi inainte. Pe creditu fói'a nu se da nimenui, fiindu că abonamentele neachitate mai facu inca si astadi: dela tomulu I. 66 fl. 75 cr., dela tomulu II. 215 fl. 05 cr., dela „Scól'a Romana“ 408 fl. 05 cr.

„Scól'a Practica“ este unic'a fóia la noi Romanii, care cultiva prax'a scolara pe o scara atátu de intinsa.

Avendu in vedere dictulu lui Diesterweg, ca „puterea invetiatoriului este metodulu lui“, „Scól'a Practica“ si-a propusa din capulu locului, a tñné pre invetiatorii nostrii necurmatu in curentulu metodicei rationale de astadi, si a-i smulge din catusiele unoru deprinderi invecchite, bune de a timpí, dara nu de a luminá spiritulu prunciloru. In scopulu acest'a fói'a aduce lectiuni si materii practice, compuse astufeliu, cá invetiatorii se le póta aplicá numai decátu in scóla; lectiunile si materiile sunt alese din tóte obiectele de invetiamentu, de unu timpu incóce chiar si din Religiune, obiectu de cea mai mare importantia pentru scopurile scólei, dar care la noi este neglijiatu afara din cale. Din consideratiunile acestea recomandamu „Scól'a Practica“ tuturoru catechetiloru si invetiatoriloru nostri. Abonamentele a se adresá la redactiune in Naseudu. Nassod, Transilvani'a).

— Elemente de geologie pentru cursulu superioru alu liceeloru si pentru bacalaureatu, alcatuita dupa multi autori de Ioanu Nadejde. Contine 160 pagine. Pretiulu 3 franci. Iasi 1883. Tipo-litografi'a Buciumului romanu.

— Istori'a diecesei romane gr.-cath. a Oradei mari de Dr. Ioanu Ardeleanu, profesoru de phil. clas. la gimn. sup. gr. cath. de Beiusiu. Partea I, scurta privire asupra faseloru credintei crestine la romani, dela crestinarea loru pãna la inceputulu seclului XVIII. Contine 176 pagine. Pretiulu 80 cr.

— Cântulu lebedei (poesii), de C. D. Aricescu. Bucuresci 1884. Tipografi'a Academiei romane (Laboratorii romani), strad'a Academiei, 26.

— Memorialul compusu si publicatu din insarcinarea conferentiei generale a Representanțiloru alegatoriloru romani, adunati la Sibiu in dilele din 12, 13 si 14 Maiu st. n. 1881, prin comitetulu seu esmisu cu acea ocaziune. Editiunea a dóu'a inavutita cu actele conferentiei; o scurta excursiune critica si cu o serie de discurse politice tñnute in conferentia. Sibiu 1883, Tipariulu lui W. Krafft. Contine 240 pagine. Totu acestu Memorialul tradusu dupa textulu din editiunea I. in limbile germana si magiara impreuna cu mic'a colectiune de acte publice vechi si noue, de legi si alte documente adause la elu, éra in limb'a francesa fara acte, se afla de vëndiare atátu in Sibiu la librari'a W. Krafft, câtu si pe la alte librarii anuntiate prin diarie. În tóte 3 traductiuni exemplariulu costa totu numai 1 fl. v. a. comptantu sau 2 franci 20 centesime.

— Economi'a campului de Georgiu Popu de Basesci. Disertatiune premiata cu 6 galbeni. Proprietatea despartimentulu XI. alu „Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu. Contine 24 pagine. Pretiulu unui exemplariu 10 cr. Sibiu. Tipariulu tipografiei archidiecesane. 1884.